

Sygn. akt I ACa 195/12

Sygn. akt I ACa 195/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SA Edyta Mroczek (spr.)

Sędziowie: SA Bogdan Świerczakowski

SA Robert Obrębski

Protokolant: st. sekr. sąd. Marta Rudnik

po rozpoznaniu w dniu 11 grudnia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W.

przeciwko Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą we W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 8 listopada 2011 r.

sygn. akt I C 895/10

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą we W. na rzecz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. kwotę 565.051,00 (pięćset sześćdziesiąt pięć tysięcy pięćdziesiąt jeden) złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 17 sierpnia 2007 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 35.453 (trzydzieści pięć tysięcy czterysta pięćdziesiąt trzy) złote tytułem zwrotu kosztów procesu;

2. zasądza od Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą we W. na rzecz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. kwotę 33.653 (trzydzieści trzy tysiące sześćset pięćdziesiąt trzy) złote tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 195/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 10 sierpnia 2010 roku wniesionym przeciwko pozwanemu Bankowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą we W. powód Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. żądał wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym i zapłaty kwoty w wysokości 565 051,00 złotych wraz z odsetkami ustawowymi, które na dzień 15 kwietnia 2010 roku wynosiły 333 337,47 złotych i dalszymi odsetkami ustawowymi od kwoty 565 051,00 liczonymi od dnia 16 kwietnia 2010 roku do dnia zapłaty wraz z kosztami postępowania według norm przypisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2011 roku Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz zasądził od Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. na rzecz pozwanego Banku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą we W. kwotę 7.200 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

W dniu 1 lipca 2001 roku została zawarta umowa nr (...) pomiędzy powodem Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a pozwanym Bankiem (...) Spółką Akcyjną z siedzibą we W., przedmiotem której były zasady, warunki i tryb stosowania przez Agencję dopłat stanowiących część oprocentowania należnego Bankowi do kredytów udzielanych przez Bank z jego środków własnych m.in. na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno - spożywczym i usługach dla rolnictwa. W § 8 ust. 2 umowy postanowiono, że w przypadku nienależnie pobranych od Agencji dopłat, Bank niezwłocznie od dnia stwierdzenia nadmiernie pobranej kwoty zobowiązany jest do zwrotu Agencji kwot dotychczas przekazanych dopłat wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia wpływu środków z Agencji na rachunek Banku do dnia ich wpływu na rachunek Agencji.

W dniu 22 lipca 2005 roku doszło do zwarcia pomiędzy stronami umowy nr (...). Przedmiot umowy był taki sam jak umowy z dnia 1 lipca 2001 roku, w sposób analogiczny uregulowano postanowienia dotyczące podstawy zwrotu dopłat przez pozwanego jak w § 8 wcześniejszej umowy. Stosownie do treści § 14 ust. 3 umowy zobowiązania wynikające z dotychczas udzielonych kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wskazanych w § 1 pkt 1 umowy regulowane są w trybie i na warunkach wskazanych w nowej umowie, przy czym do zwrotu dopłat stosuje się postanowienia nowej umowy, natomiast przesłanki zwrotu dopłat ocenia się według umów obowiązujących strony w dniu udzielania kredytu.

W dniu 31 grudnia 2001 roku pomiędzy R. Ł. prowadzącym Przedsiębiorstwo (...) - Przedsiębiorstwo Handlowo - Usługowe (...) R. Ł. a Bankiem (...) Spółka Akcyjna z siedzibą we W. została zawarta umowa o kredyt inwestycyjny nr (...) w wysokości 3 200 000 złotych.

W dniach 23 maja 2006 roku - 2 czerwca 2006 roku Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa przeprowadziła kontrolę doraźną w zakresie prawidłowości udzielania rozliczenia, celowości wykorzystywania oraz terminowości i spłat rat kapitału i odsetek kredytu udzielonego R. Ł.. W wyniku dokonanej kontroli stwierdzono, że całkowity koszt przedsięwzięcia określono na kwotę 4 572 000 złotych, w tym kredyt w wysokości 3 200 000 złotych, a okres spłaty kredytu to 8 lat. Udział własny kredytobiorcy wynosił 30% wartości kredytu. Ponadto w protokole stwierdzono, że kredytobiorca dokonał spłaty 10 rat kredytu w wyznaczonej w umowie kwocie i terminie, a następnie w dniu 18 maja 2005 roku dokonał spłaty w wysokości 2 037 748,50 złotych, dokonując tym samym spłaty zadłużenia w łącznej kwocie 3.197.748,50 złotych

W piśmie z dnia 11 grudnia 2006 roku powód poinformował pozwanego, że umowa kredytu z dnia 31 grudnia 2001 roku została nieprawidłowo rozliczona przez pozwanego Bank w ramach środków z kredytu na łączną kwotę 272 421 złotych i wezwał pozwanego do zwrotu dopłat w wysokości 59 867,32 zł oraz odsetek ustawowych wyliczonych na dzień 30 listopada 2006 roku w wysokości 21 548,08 złotych.

Pismem z dnia 14 lutego 2007 pozwany poinformował powoda, że postanowił dokonać zwrotu na rzecz Agencji łącznej kwoty 162 529,209 złotych, w tym kwoty 59 867,32 zł z tytułu dopłaty wraz z odsetkami ustawowymi w wysokości 867,67 złotych obliczonymi na dzień 14 lutego 2007 roku.

W dniu 13 czerwca 2007 roku powód zwrócił się do pozwanego Banku o dokonanie zwrotu dopłat w wysokości 626 441,83 złotych wraz z odsetkami ustawowymi, które zgodnie z oświadczeniem Banku wynosiły do dnia 18 maja 2006 roku łącznie 193 965,67 złotych.

Następnie przedsądowym wezwaniem do zapłaty z dnia 10 stycznia 2008 roku powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 727 742,50 złotych, na którą składają się kwoty: 565 050,09 złotych z tytułu przekazanych dopłat i 162 692,41 złotych z tytułu odsetek.

W rozważaniach Sąd Okręgowy zauważył, że w przypadku przyznawania kredytów z dopłatami do oprocentowania dochodziło do powstania złożonej konstrukcji prawnej w którą wwiązane były trzy podmioty. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która zawierała z określonym bankiem umowę precyzującą warunki, zasady i tryb przekazywania dopłat w ramach przyjętych limitów, która stanowiła następnie podstawę do oferowania i przyznawania kredytów o charakterze preferencyjnym podmiotom spełniającym określone warunki. Wskazana preferencja wyrażała się w obniżonym w stosunku do standardowego oprocentowaniu, którego część pokrywana była przez Agencję właśnie w formie dopłat. O ile zatem same dopłaty świadczone były na rzecz banku udzielającego kredytu, to bezpośrednią korzyść ekonomiczną osiągał kredytobiorca obciążony zmniejszonymi odsetkami kapitałowymi. Wskazany benefit nie miał charakteru bezwarunkowego i w określonych w umowie wypadkach mógł zostać odjęty, co rodziło obowiązek zwrotu już otrzymanych dopłat (wraz z oprocentowaniem) i utratę prawa do dalszych świadczeń z tego tytułu. Postanowienia w tym zakresie zawarte były zarówno w umowie łączącej Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z bankiem, jak i w zawieranych przez te ostatnie podmioty poszczególnych umowach kredytowych. Postanowienia zawarte w poszczególnych umowach mogły wywoływać jedynie skutki inter partes tj. pomiędzy bankiem i kredytobiorcami oraz między bankiem, a Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Jak zauważył Sąd Okręgowy, ten ostatni stosunek prawny wpływał na poszczególne umowy kredytowe, w ten sposób, że określał warunki jakie muszą być spełnione dla udzielania kredytu, cel na który może zostać wykorzystany, jak również dodatkowe obowiązki kredytobiorcy, których naruszenie mogło spowodować sankcję w postaci obowiązku zwrotu dopłat.

W ocenie Sądu analiza żądania pozwu – zwrotu dopłat wraz z oprocentowaniem na podstawie postanowień § 8 umowy z dnia 1 lipca 2001 roku i § 8 umowy z 22 lipca 2005 roku pozwalała uznać, że jego treścią nie jest roszczenie o charakterze odszkodowawczym, a zmierzające do wykonania przez stronę pozwaną umowy w określonym zakresie. Subsumcja podstawy faktycznej zaoferowanej przez stronę powodową nakazywała zatem ocenę zasadności powództwa, także w świetle art. 477 § 1 k.c., z uwzględnieniem powołanych postanowień umownych. Z chwilą zawarcia umowy z dnia 31 grudnia 2001 roku - mając na uwadze treść postanowień intertemporalnych zawartych w § 14 umowy z 2005 roku - do oceny wzajemnych relacji stron zastosowanie znajdowały uregulowania w niej przewidziane, przy czym do zwrotu dopłat stosuje się postanowienia § 6 - 8, natomiast przesłanki zwrotu dopłat ocenia się według umowy obowiązujących Agencję i banki w dniu udzielania kredytu. Umowa kredytu została zawarta w dniu 31 grudnia 2001 roku, a zatem kwestie zwrotu dopłat regulują postanowienia umowy z dnia 1 lipca 2001 roku, które analogicznie ukształtowała późniejsza umowa, tj. z dnia 22 lipca 2005 roku (§ 14 ust. 3 in fine umowy).

Jak zauważył następnie Sąd Okręgowy, podstawę prawną przekazywania dopłat do oprocentowania kredytów przez stronę powodową stanowiły ówczesnie obowiązujące przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 roku w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji wydane na podstawie art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 roku o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a w szczególności §7 pkt 1, w myśl którego Agencja realizuje swoje zadania przez: dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na warunkach określonych w § 8-11, 16, § 19 ust. 5, § 20 i 22, natomiast treść postanowień umownych sprecyzowana została w § 8 ust. 3. W przepisach § 10-11 określone natomiast zostały limity kwot kredytów objętych dopłatami, wysokość oprocentowania i rozkład ciężaru ich ponoszenia oraz warunki zwiększenia kwoty dopłat.

W przekonaniu Sądu powołane przez stronę powodową uchybienia, których dopuścił się pozwany nie uzasadniały w świetle powołanych uregulowań żądania zwrotu dopłat. W trakcie czynności sprawdzających stwierdzono błędne rozliczenia kredytu udzielonego przez pozwanego, a polegające na nieprawidłowym przyjęciu do rozliczenia środków z kredytu faktur, co skutkowało tym, że przedmiotowa umowa kredytu została w sposób niewłaściwy rozliczona przez pozwanego Bank w ramach środków z kredytu na łączną kwotę 272 421 złotych. Tymczasem powód wysokość

zwrotu dotacji udzielonej bankowi określił na poziomie 59 867,32 złotych wraz z odsetkami ustawowymi na dzień 30 listopada 2006 roku, które wynosiły 21 548,08 złotych. Przedmiotowe świadczenie z tytułu zwrotu dopłaty zostało przez pozwanego uiszczane wraz z innymi kwotami przysługującymi powodowi z tego tytułu, a mianowicie zawierało się w kwocie 162 529,29 złotych, która została przelana na rachunek powoda w dniu 14 lutego 2007 roku, co powód sam potwierdził m.in. w piśmie z dnia 26 czerwca 2008 roku.

Sąd nie podzielił argumentacji strony powodowej, jakoby bank nie wywiązał się z warunków umownych, co skutkuje jego odpowiedzialnością kontraktową i zwrotem całości dopłaty do kredytu oprocentowanego przez powoda. Stosownie do treści art. 354 § 1 k.c. dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje - także w sposób odpowiadający tym zwyczajom. W ocenie Sądu doszło do wykonania zobowiązania, treścią którego była zapłata na rzecz powoda kwoty stanowiącej zwrot dopłaty, a do uiszczenia której został wezwany pozwany Bank. Wskutek tej zapłaty roszczenie wygasło.

Sąd nie przychylił się także do stanowiska powoda, iż z uwagi na nieprawidłowe wykonanie zawartych umów pozwany winien zwrócić całość dopłaty w związku z przyznaniem benefitu kredytobiorcy, tj. kwotę 626 441,83 złotych wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wpływu na rachunek pozwanego Banku środków z Agencji do dnia ich wpływu na rachunek Agencji. Sąd ten wskazał, że w toku czynności kontrolnych stwierdzono wykonanie umowy w sposób i w terminie przewidzianym postanowieniami umowy. Niemniej jednak zauważono nieprawidłowości w rozliczeniu kredytu, które początkowo określono na kwotę 272.421 złotych, po czym w wyniku ponownej weryfikacji przedstawionej dokumentacji pomniejszono do kwoty 59 867,32 złotych, natomiast wysokość odsetek na dzień 30 listopada 2006 roku to kwota 21 548,08 złotych. Zgodnie z § 8 umowy do uiszczenia takiej też kwoty został wezwany Bank. Z uwagi na to, że wezwane nastąpiło w dniu 11 grudnia 2006 roku, a zapłata w dniu 14 lutego 2007 roku, to za ten okres należne były na rzecz powoda odsetki ustawowe, które pozwany uiszczył. Powód w piśmie z dnia 11 grudnia 2006 roku w sposób precyzyjny wskazał dokumentację w oparciu, o którą dokonał modyfikacji wysokości zwrotu dopłaty, a zatem nieuzasadniona jest zmiana stanowiska powoda co do zwrotu całości uiszczonej dopłaty do kredytu w kontekście poczynionych ustaleń faktycznych.

Natomiast naruszenie wskazanych postanowień statuujących określone obowiązki pozwanego Banku mogłoby uzasadniać jego odpowiedzialność odszkodowawczą z tytułu nienależytego wykonania umowy na zasadach ogólnych (art. 471 i nast. k.c.), wymagałoby to jednak wykazania nie tylko wysokości szkody ale przede wszystkim udowodnienia, że pozostaje ona w adekwatnym związku przyczynowym z określonymi zaniechaniami pozwanego. Strona powodowa nie podjęła inicjatywy dowodowej w tym zakresie, co nie budzi wątpliwości, jeśli uwzględnić, że - jak wskazano - żądanie z jakim wystąpiła nie miało charakteru odszkodowawczego.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powołane przez stronę powodową uchybienia nie mogły stanowić skutecznej podstawy zgłoszonego żądania bez względu na fakt, czy w istocie do nich doszło. Niewątpliwym jest również, że wobec wygaśnięcia zobowiązania do zapłaty świadczenia głównego nie powstało również roszczenie do zapłaty odsetek ustawowych za zwłokę w jego spełnieniu.

W przekonaniu Sądu nawet gdyby przyjąć, że powodowi przysługuje roszczenie w określonym zakresie wobec pozwanego, to uznać by należało zasadność podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia. Zdaniem Sądu z charakterystyki instytucji dopłat wynika ścisły związek tego rodzaju płatności ze świadczeniami z tytułu odsetek obciążającego co do zasady inny podmiot (kredytobiorców). Stosownie bowiem do § 11 ust. 2 powołanego rozporządzenia z 30 stycznia 1996 roku (w brzmieniu obowiązującym w chwili udzielania kredytu) należne bankowi oprocentowanie, z zastrzeżeniem ust. 3-5a, było płacone przez: kredytobiorcę - w wysokości połowy oprocentowania określonego w ust. 1, i nie więcej niż 20% w stosunku rocznym oraz Agencję - w pozostałej części (określonej w umowie). Sąd podkreślił, że terminy płatności poszczególnych dopłat - wypłacanych na podstawie zgłoszonego zapotrzebowania - były regularne i ściśle określone przez strony (§ 4 umowy z dnia 1 lipca 2001 roku i umowy z dnia 22 lipca 2005 roku), a ich wysokość była w pełni determinowana wysokością odsetek zapłaconych przez kredytobiorców w poprzednim miesiącu. Wskazane cechy dopłat do oprocentowania odpowiadają w przekonaniu

Sądu definicji świadczenia okresowego, których przedmiotem muszą być pieniądze lub rzeczy oznaczone rodzajowo, w ramach jednego i tego samego stosunku prawnego dłużnik ma spełnić wiele świadczeń jednorazowych, spełnienie tych świadczeń następuje w określonych regularnych odstępach czasu a świadczenia te nie składają się na pewną z góry określoną całość. Periodycznego charakteru w/w świadczenia nie pozbawia fakt istnienia limitów, do których udzielane mogły być dopłaty przez powoda. Limit ten nie określał w żaden sposób z góry wysokości świadczenia z tytułu dopłat a zakreślał granicę (w wymiarze rocznym), których nie mogły one przekroczyć z uwagi na sytuację ekonomiczną podmiotu ich udzielającego. Samo świadczenie nie miało natomiast zdefiniowanej wysokości i było wyznaczone jedynie - jak wskazano - wysokością innego świadczenia okresowego tj. odsetek zapłaconych przez kredytobiorcę w poprzednim terminie płatności. Można zatem stwierdzić, że świadczenie z tytułu dopłat było nieokreślone co do wysokości w granicach sprecyzowanego limitu ogólnego, a po jego przekroczeniu po prostu nie przysługiwało.

W świetle poczynionych uwag Sąd przyjął, że roszczenie z tego tytułu ulega przedawnieniu w terminie określonym w art. 118 in fine, czyli 3 lata. W przypadku, gdy roszczenie główne wygasło na skutek jego zapłaty przed upływem terminu przedawnienia, do przedawnienia roszczeń o odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia głównego stosuje się ustanowiony przez art. 118 k.c. trzyletni termin przedawnienia także wtedy, gdy termin przedawnienia roszczenia głównego już upłynął. Argument strony pozwanej dotyczący posłużenia się w treści umów zwrotem „nienależnie pobranych od Agencji dopłat”, które pozwany interpretuje jako świadczenie nienależne rozumiane stosownie do treści art. 410 § 2 k.c., Sąd uznał za niezasadny. Celem stron umowy było stypizowanie sytuacji, dookreślenie zachowania banków wówczas gdy korzystają z dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych innym podmiotom. Literalnego zabiegu stron nie można, zdaniem Sądu postrzegać w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.

Sąd stwierdził, że strony jako profesjonalisci powinni mieć świadomość doniosłości i skutków zamieszczenia w umowie postanowień wprowadzających zwroty dopłat i zwianych z nimi odsetek, a ponadto zawarta umowa była wyrazem zasady swobody umów przewidzianej w art. 353¹ k.c. i jeżeli strony uznały, iż umowa zawiera niekorzystne dla nich postanowienia, czy też dotkliwe obciążenia, mogły odstąpić od jej zawarcia.

Abstrahując od powyższego, w ocenie Sądu wywodzenie żądań z faktu wystąpienia powołanych przez stronę powodową uchybień musiałoby być uznane w realiach niniejszej sprawy za nadużycie prawa podmiotowego i jako takie nie zasługiwałoby na ochronę na podstawie art.5 k.c. Za naruszenie wymogu rzetelności i lojalności w relacjach gospodarczych uznać należało, w przekonaniu Sądu, sytuację w której jedna ze stron podejmuje działania kontrolne, po czym występuje na tej podstawie z powództwem 5 lat po zawarciu umowy, zrealizowaniu jej celów i dokonaniu czynności kontrolnych. W tej sytuacji tak znacząca zwłoka strony powodowej w podjęciu działań kontrolnych jawi się jako pozbawiona uzasadnienia. W ocenie Sądu tak sformułowane przez powoda żądanie może stanowić nadużycie prawa podmiotowego, czemu nie stoi na przeszkodzie co do zasady profesjonalny charakter działalności prowadzonej przez pozwanego. Niewątpliwym jest bowiem, że również druga strona tego stosunku prawnego jest podmiotem wysoko wyspecjalizowanym w tego rodzaju aktywności, dysponującym profesjonalnym aparatem urzędniczym dla zapewnienia prawidłowości jej prowadzenia, a przy tym także na niej ciążył umowny obowiązek kontroli prawidłowości udzielanych dopłat do oprocentowania kredytów.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy oddalił powództwo. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu Sąd wydał w oparciu o przepis art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wniosła powódka zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości i zarzucając mu:

1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 118 k.c. poprzez uznanie, iż roszczenie powodowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o zwrot dopłat ma charakter okresowy i w konsekwencji uznanie, iż roszczenie uległo przedawnieniu;

2) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 354 § 1 k.c. poprzez bezpodstawne przyjęcie, że doszło do wygaśnięcia roszczenia wskutek zapłaty na rzecz powoda kwoty stanowiącej zwrot części dopłaty do oprocentowania kredytu (o

której zwrot pozwany był pierwotnie wzywany); tym samym poprzez błędne uznanie, że nie zachodzi sytuacja, w której bank nie wywiązał się z warunków umownych, co skutkuje odpowiedzialnością kontraktową i zwrotem całości dopłat,

3) naruszenie art. 353 k.c. oraz 354 § 1 k.c. w zw. z art. 379 par. 2 k.c., poprzez uznanie, że nieuzasadniona jest zmiana stanowiska powoda co do zwrotu całości uiszczonej kwoty dopłaty do kredytu, (kiedy to de facto wierzyciel jest dysponentem wierzytelności i jest uprawniony do żądania całości bądź części wierzytelności);

4) naruszenie art. 354 § 1 k.c. poprzez uznanie, że zobowiązaniem pozwanego był zwrot części dopłat w kwocie równej nieprawidłowego rozliczenia środków z kredytu faktur, przy uznaniu jako podstawy dochodzenia przez powódkę roszczeń § 8 umowy z dnia 22.07.2005 roku, kiedy to dyspozycja wskazanego postanowienia umownego w sposób wyraźny mówi o obowiązku banku zwrotu Agencji „kwoty dotychczas przekazanych dopłat wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia wpływu środków z Agencji na rachunek Bank do dnia ich wpływu na rachunek Agencji;

5) naruszenie art. 355 § 1 i 2 k.c. przez jego niezastosowanie- poprzez nieuwzględnienie przez Sąd I instancji, że pozwany przy wykonywaniu umowy zobowiązany był do zachowania podwyższonego poziomu staranności wynikającej z zawodowego charakteru działalności, w tym w zakresie udzielania kredytu zgodnie z zasadami udzielania kredytów oraz w zakresie rozliczania kredytu;

6) naruszenie art. 5 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i nieprawidłową wykładnię - polegające na niewłaściwym uznaniu za niezgodne z zasadami współżycia społecznego i stanowiące nadużycie prawa podmiotowego - postanowień umowy pomiędzy powodem a pozwanym do zwrotu powodowi całości dopłat wraz z odsetkami również pomimo zrealizowania umowy przez beneficjenta.

Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu I instancji w całości poprzez zasądzenie od Banku (...) SA na rzecz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. kwoty 565.051,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi, które na dzień 15 kwietnia 2010 roku wynosiły kwotę 333.337,47 zł i dalszymi odsetkami ustawowymi od kwoty 565.051,00 zł liczonymi od dnia 16 kwietnia 2010 roku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje. Apelacja prawie w całości zasługuje na uwzględnienie.

Za zasadny uznać należało zarzut naruszenia art.118 k.c., w części dotyczącej roszczenia głównego. Sąd Apelacyjny nie podziela stanowiska Sądu I Instancji, że dochodzone pozwem roszczenie ma charakter roszczenia okresowego. Zwrot dopłat jest żądaniem zasądzenia konkretnych kwot, jakie zgodnie z umową były wypłacane pozwanemu przez powodową Agencję i jakie zgodnie z umową pozwany ma obowiązek zwrócić z uwagi na ziszczenie się przesłanek wynikających z umowy. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4.11.2011r. (ICSK 799/10 LEX 1095812) samo przekazywanie dopłat do kredytu udzielanego przez pozwanego Bank może zostać zakwalifikowane, jako świadczenie o charakterze okresowym, to żądanie ich zwrotu w związku z naruszeniem przez Bank postanowień umowy, łączącej go z powodową Agencją, jest niewątpliwie świadczeniem jednorazowym. Mamy tu do czynienia z żądaniem zapłaty określonej kwoty pieniężnej. Jest to więc klasyczny przykład świadczenia jednorazowego. Przedawnienie roszczenia o zapłatę tej kwoty wynosi więc dziesięć lat, skoro bezspornym jest, że przysługuje ono stronie nieprowadzącej działalności gospodarczej oraz nie jest to świadczenie okresowe, ani żaden przepis prawa nie przewiduje krótszego terminu przedawnienia.

Rację miał Sąd Okręgowy, jeśli idzie o zarzut przedawnienia roszczenia o odsetki, jednakże z innych przyczyn aniżeli podane w uzasadnieniu. Sąd Okręgowy wskazał mianowicie, że całość roszczenia o zapłatę odsetek uległa przedawnieniu, z uwagi na wygaśnięcie roszczenia głównego na skutek jego zapłaty przed upływem terminu przedawnienia. W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie powodowej Agencji nie wygasło, o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia. Powódka może domagać się odsetek ustawowych tylko za trzy lata wstecz od dnia wniesienia pozwu, czyli najwcześniej od dnia 17 sierpnia 2007r. do dnia zapłaty wobec wniesienia pozwu w dniu 17 sierpnia 2010r. Z dniem 16 sierpnia 2007r. odsetki stały się niezaskarżalne. Roszczenie o zapłatę odsetek ustawowych

jest przedawnione w odniesieniu do odsetek starszych niż 3 lata przed złożeniem pozwu, bowiem roszczenie o odsetki, jako roszczenie o świadczenie okresowe staje się wymagalne osobno w każdym dniu opóźnienia i w związku z tym przedawnia się osobno za każdy dzień opóźnienia przy uwzględnieniu trzyletniego terminu zgodnie z treścią art.118 k.c. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwała z dnia 5.04.1991r. III CZP 20/91, OSP 1992/1/3, uchwała z dnia 9.11.1994r. III CZP 141/94 Monitor Prawniczy 1995/3/83, uchwała z dnia 10.11.1995r. III CZP 156/95, wyrok z dnia 7.06.2001r. III CKN 369/00, wyrok z dnia 17.02.2005r. IV CK 579/04 LEX nr 176005).

Rację ma skarżący, że doszło do naruszenia art.354 k.c., poprzez uznanie przez Sąd Okręgowy, że roszczenie powoda o zwrot dopłat wygasło. Prawo żądania zwrotu dopłat wraz z odsetkami ustawowymi wynika wprost z zapisów umowy z dnia 1 lipca 2001r. - §6- 8 w zw. z §14 umowy z dnia 22 lipca 2005r. A mianowicie zgodnie z treścią §8 ust.1 umowy w przypadku, gdy kredyt został udzielony przez Bank niezgodnie z warunkami określonymi w niniejszej umowie, Bank niezwłocznie od dnia stwierdzenia tej okoliczności zwróci Agencji kwoty dotychczas pobranych dopłat wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wpływu na rachunek Banku środków z Agencji do dnia ich wpływu na rachunek Agencji łącznie. Natomiast ustęp 2 w/w paragrafu stanowił, że w przypadku nienależnie pobranych od Agencji dopłat Bank niezwłocznie od dnia stwierdzenia nadmiernie pobranej kwoty zobowiązany jest do zwrotu Agencji kwoty dotychczas przekazanych dopłat wraz z ustawowymi odsetkami naliczonymi od dnia wpływu środków z Agencji na rachunek Banku do dnia ich wpływu na rachunek Agencji. A zatem treścią zobowiązania Banku na wypadek ziszczenia się przesłanek określonych w cytowanym wyżej paragrafie, nie była tylko zapłata kwoty stanowiącej zwrot części dopłat. Paragraf ten wyraźnie wskazuje na obowiązek zwrotu wszystkich dotychczas pobranych dopłat. Umowa z dnia 1 lipca 2001r. określała zasady, warunki i tryb przekazywania dopłat ze środków Agencji do oprocentowania kredytów udzielanych przez banki na cele wymienione szczegółowo w § 1 umowy. Integralną częścią umowy były wymienione w § 14 ust.5 załączniki. Powyższa umowa została zastąpiona umową z dnia 22 lipca 2005r. Paragraf 14 ustęp 3 wskazywał, że zobowiązania wynikające z dotychczas udzielonych przez bank kredytów są regulowane w trybie i na warunkach nowej umowy, natomiast przesłanki zwrotu dopłat ocenia się według umów obowiązujących strony w dniu udzielania kredytu. Obie umowy nakładały na Bank odpowiedzialność z tytułu zgodnego z zasadami i warunkami wykonania umowy. Pozwany Bank nie wykonał umowy, co skutkuje odpowiedzialnością kontraktową i obowiązkiem zwrotu całości dopłat, bowiem całość tych dopłat została przez Bank pobrana. Pozwany bezspornie naruszył warunki umowy, na co także wskazuje w uzasadnieniu Sąd Okręgowy i co znalazło potwierdzenie w treści protokołu z kontroli doraźnej w zakresie prawidłowości udzielenia, rozliczenia, celowości wykorzystania oraz terminowości i spłat rat kredytu udzielonego Panu Ł., przeprowadzonej przez powodową Agencję w dniach 23 maja – 2 czerwca 2006r. Kredyt został błędnie rozliczony przez Bank w ten sposób, że przyjęto nieprawidłowo do rozliczenia środków z kredytu - faktury m.in. dotyczące kosztu dokumentacji projektowej, zakupu wagi WPT, kosztów transportu. A zatem ziściły się przesłanki zobowiązujące pozwanego do zwrotu całości dopłat. Nie można tracić z pola widzenia i tej okoliczności, że bank jest profesjonalistą, a zatem miał świadomość, że przy tak skonstruowanej umowie powód zażąda od niego przestrzegania wszelkich jej warunków, jak również, że powód dokona kontroli prawidłowości postępowania banku przy udzielaniu kredytobiorcy dopłat do oprocentowania kredytów. Nie bez znaczenia jest i ta okoliczność, że ARiMR jest obowiązany do dbałości o dyscyplinę budżetową oraz zabezpieczenie interesów państwa w zakresie nadzoru nad prawidłowością wydawania środków publicznych.

Paragraf 8 umowy z dnia 1 lipca 2001r. wyraźnie wskazuje, że obowiązkiem Banku jest zwrot całości dopłat. W żadnym razie nie można podzielić stanowiska pozwanego, że zapis w/w paragrafu zobowiązuje Bank jedynie do zwrotu części, błędnie rozliczonej kwoty kredytu. Taka interpretacja tego przepisu byłaby sprzeczna z literalnym jego brzmieniem oraz z wykładnią gramatyczną.

Nie ulega wątpliwości, że wierzyciel może żądać od dłużnika spełnienia świadczenia, które dłużnik zobowiązany jest spełnić. Rację ma skarżący wskazując, że to wierzyciel jest dysponentem wierzytelności i to on decyduje czy żądać całości zobowiązania, czy jego części czy też zwolnić dłużnika z długu. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie został zastrzeżony na korzyść dłużnika ten powinien się dostosować do żądania wierzyciela, który może żądać aby dłużnik spełnił świadczenie częściowo (komentarz do kodeksu cywilnego CH Beck wyd.6, 2011r. pod red. K

Pietrzykowskiego). Zapłata nienależnie pobranych dopłat jest świadczeniem podzielny, a z jego istoty wynika że może być spełnione częściowo bez zmiany jego przedmiotu lub wartości. Sąd Okręgowy nieprawidłowo uznał zatem, że wezwanie powodowej Agencji skierowane do pozwanego Banku o zwrot części dopłat spowodowało wygaśnięcie zobowiązania. Wezwanie nie to nie było połączone ze zrzeczeniem się roszczenia w dalszej części, ani zwolnieniem pozwanego z pozostałej części długu, a taka interpretacja nie może być uznana za zasadną. W rezultacie nie było żadnych przeszkód prawnych, aby wierzyciel dokonał zmiany stanowiska i wezwał pozwanego do zapłaty całości dopłat.

Rację ma także skarżący wskazując, że pozwany jest podmiotem profesjonalnie zajmującym się udzielaniem kredytów, a zatem obowiązują go reguły podwyższonego poziomu staranności przy wykonywaniu obowiązków wynikających z umowy, czemu jednakże Bank nie sprostał o czym była mowa wyżej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenia powodowej Agencji nie można uznać jako stanowiącego nadużycie prawa - art.5 k.c. Przepis ten znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy osobie uprawnionej przysługuje określone prawo podmiotowe, lecz w świetle oceny danego stanu faktycznego i przy uwzględnieniu treści konkretnej normy prawnej korzystanie przez nią z tego prawa pozostaje w sprzeczności z zasadami wskazanymi w tym przepisie tj. zasadami współzycia społecznego lub ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem tego prawa. Sąd Okręgowy uznał, że podjęcie przez powodową Agencję działań kontrolnych, a następnie wystąpienie na tej podstawie z powództwem pięć lat od zawarcia umowy, jej zrealizowaniu i wykonania czynności kontrolnych była pozbawiona uzasadnienia i stanowi nadużycie prawa podmiotowego. Tego poglądu nie podziela Sąd Apelacyjny. Wskazać należy, że pozwany Bank jest podmiotem zawodowo zajmującym się zobowiązaniami o charakterze majątkowym, posiadającym wyspecjalizowaną kadrę. Nie można zatem przyjąć, że podpisując umowę z powódką nie zdawał sobie sprawy z konsekwencji wynikających z jej treści, w tym zwłaszcza z treści §8. Powodowa Agencja wzywała pozwanego Bank kilkakrotnie do zapłaty w 2007r. oraz wezwaniem przedsądowym w dniu 10 stycznia 2008r. Bank miał świadomość istnienia po jego stronie zobowiązania i zwlekając z jego wykonaniem nie może podlegać ochronie.

Z tych względów uznając, że spełnione zostały przesłanki z §8 umowy należało uwzględnić powództwo i zasądzić kwotę dochodzoną pozwem stanowiącą całość pobranych przez pozwanego dopłat z uwzględnieniem kwot wpłaconych przed procesem przez pozwanego bank wraz z ustawowymi odsetkami licząc trzy lata wstecz od dnia wniesienia pozwu. Zgodnie bowiem z ugruntowanym orzecznictwem (m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2011r. ICSK 161/10 LEX nr 738075) odsetki stanowią świadczenie pieniężne uboczne dłużnika, o charakterze okresowym w rozumieniu art. 118 k.c. Termin trzyletni przedawnienia roszczenia o odsetki jest niezależny od tego, czy roszczenie główne jest związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, czy takim nie jest, jednak roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego (uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 149; wyrok SN z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 619/04, Lex nr 180855). Na rozprawie apelacyjnej w dniu 17 lipca 2012r. oraz w piśmie procesowym z dnia 20 lipca 2012 r. powód sprecyzował datę dochodzonych odsetek wskazując, że odsetki ustawowe winny być liczone od dat przekazania poszczególnych dopłat na konto pozwanego banku do dnia 15 kwietnia 2010r. Jak wskazano wyżej odsetki stanowiące świadczenie okresowe zgodnie z art.118 k.c. ulegają przedawnieniu po upływie lat 3, co oznacza, że skoro (...) wystąpiła z niniejszym pozwem w dniu 17 sierpnia 2010r., to mogła skutecznie domagać się zasądzenia na swoją rzecz odsetek ustawowych z tytułu opóźnienia w spełnieniu przez pozwanego świadczenia pieniężnego, w oparciu o art. 481§ 1 k.c. jedynie za okres 3 lat wstecz od wytoczenia powództwa tj. od dnia 17 sierpnia 2007 r. Podstawą prawną rozstrzygnięcia w przedmiocie odsetek jest artykuł 481§1 k.c., zgodnie z którym wierzyciel może domagać się odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego oraz §8 umowy który wprost określa uprawnienia powódki w tym zakresie. Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386§ 1 k.p.c. dokonał zmiany zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwoty 565 051,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 17 sierpnia 2007 r. do dnia zapłaty, uznając w pozostałym zakresie żądanie zasądzenia odsetek za niezasadne. Jednocześnie konsekwencją powyższego rozstrzygnięcia było obciążenie pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów procesu za pierwszą instancję zgodnie z regułami określonymi w art.98§1 i 3 k.p.c.

Rozstrzygnięcie w punkcie 2 wyroku zapadło na podstawie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art.108§1 k.p.c. i art.391 k.p.c.